

12. Lewalter D., Gramser S., Bauer J. Visit motivations: development of a short scale for comparison across sites // *Museum Management and Curatorship* – October 2017, – № 33(4) – P. 1-17.

13. Schwan S., Bahnmüller J., Martin M. Use of digital guides in museum galleries: Determinants of information selection // *Computers in Human Behavior* - April 2016. – №57. – P. 133-142.

14. Zahn C., Vollenwyder B. Teachers' perspectives on the role of digital media for school class visits to science museums // *Education in the crossroads of economy and politics* – January 2013, – № 40. P. 45-56.

УДК 372.891
МРНТИ 14.07.07

<https://doi.org/10.51889/1728-8975.2023.75.1.010>

Ұ.О. Тастемір, Г.Е. Бердыгулова

*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан*

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа

Қазіргі білім беру процесінде болып жатқан өзгерістер, қазіргі заманғы мамандардан әртүрлі тәуелсіз, жылдам және стандартты емес шешімдерді қабылдауды талап етеді және оларды қолданыстағы оқыту жүйесі толықтай қамтамасыз ете алмайды. Қазіргі уақытта білім беру бағдарламалары жаңа ақпаратпен қаныққан, нәтижесінде оқушылар әрдайым жаңа білім мен дағдыларды игеруге назар аудармайды және олар қазіргі ғылыми жетістіктерді әрең қадағалайды, олардың маңыздылығын әрдайым түсіне бермейді. Бұл кемшілікті жеңу үшін мамандандырылған оқыту қарастырылған, оның негізгі мақсаттарының бірі оқушылардың мәселені көру, зерттеу және шешу қабілетін дамыту болып табылады. Бұл мақсатқа қол жеткізуге болады, тек орта деңгейдегі оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытатын оқушылардың зерттеу қызметін игеруіне жағдай жасау арқылы. Зерттеу қызметін жаңа білімді игеру процесі деп түсіндірсек болады, бұл оқушының танымдық іс-әрекетінің бір түрі болып табылады. Бірақ қазіргі заманғы мамандандырылған педагогикалық сөздіктерде оқу міндеттері контекстінде келесі ұғымдар жиі қолданылады: зерттеушілік оқыту, оқытудың зерттеу әдістері, зерттеу қызметі. Олар көбінесе анықталмаған, сондықтан білім беру практикасын жетілдіруге ықпал етпейді. Орта мектеп оқушыларының зерттеу іс-әрекетінің маңызды ерекшелігі – жаңа білім мен іс-әрекет тәсілдерін ашуға, көбейтуге бағытталған шығармашылық компонент. Қазіргі педагогикалық жағдайлар географиялық білім беру жағынан түбегейлі жаңа білім беру технологиялары мен оқыту тәсілдерін талап етеді. Қазіргі шеңберде бұл шарттарды бірқатар себептер бойынша орындау мүмкін емес, соның ішінде: көптеген мұғалімдердің оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастыруға дайындық деңгейінің жеткіліксіздігі және пысықталудың жеткіліксіздігі, сондай-ақ оларды география сабақтарында оқытудың әртүрлі кезеңдерінде оны ұйымдастырудың мазмұны, әдістері мен формаларының белгісіздігі. Мақалада, жалпы білім беретін мектептерде география сабағы бойынша оқушылардың зерттеушілік қызметін ұйымдастыру тәсілдері қарастырылды.

Түйін сөздер: оқу-зерттеу қызметі, әдістеме, географияны оқыту, жобалау және зерттеу қызметі, экскурсия, зерттеу сабақтары, зерттеу қызметін ұйымдастыру.

Тастемір У.О., Бердыгулова Г.Е.
Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан

ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ ПО УРОКАМ ГЕОГРАФИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Аннотация

Изменения, происходящие в современном образовательном процессе, требуют от современных специалистов принятия различных самостоятельных, быстрых и нестандартных решений и не могут быть полностью обеспечены существующей системой обучения. В настоящее время образовательные программы насыщены новой информацией, в результате чего учащиеся не всегда сосредотачиваются на приобретении новых знаний и навыков и едва ли следят за современными научными достижениями, не всегда осознавая их важность. Для преодоления этого недостатка предусмотрено специализированное обучение, одной из основных целей которого является развитие у учащихся способности видеть, исследовать и решать проблемы. Эта цель может быть достигнута только путем создания условий для освоения учащимися исследовательской деятельности, которые развивают исследовательские навыки учащихся среднего уровня. Исследовательскую деятельность можно трактовать как процесс усвоения новых знаний, что является формой познавательной деятельности школьника. Но в современных специализированных педагогических словарях в контексте учебных задач часто используются следующие понятия: исследовательское обучение, исследовательские методы обучения, исследовательская деятельность. Они часто неопределенны и, следовательно, не способствуют совершенствованию образовательной практики. Важной особенностью исследовательской деятельности старшеклассников является творческая составляющая, направленная на раскрытие, воспроизведение новых знаний и способов деятельности. Современные педагогические условия требуют принципиально новых образовательных технологий и подходов к обучению с точки зрения географического образования. В современных рамках эти условия не могут быть выполнены по ряду причин, в том числе: недостаточный уровень подготовки и недостаточная проработанность многих учителей к организации исследовательской деятельности учащихся, а также неопределенность содержания, методов и форм ее организации на различных этапах обучения их на уроках географии. В статье рассмотрены подходы к организации исследовательской деятельности учащихся по урокам географии в общеобразовательных школах.

Ключевые слова: учебно-исследовательская деятельность, методология, преподавание географии, проектно-исследовательская деятельность, экскурсии, исследовательские занятия, организация исследовательской деятельности.

U.O. Tastemir, G.E. Berdygulova
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan

ARRANGEMENT OF STUDENTS' RESEARCH IN GEOGRAPHY CLASSES IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS

Abstract

The changes taking place in the modern educational process require modern specialists to make various independent, quick and non-standard decisions and cannot be fully provided with the existing training system. Currently, educational programs are saturated with new information, as a result of which students do not always focus on acquiring new knowledge and skills and hardly follow modern scientific achievements, not always realizing their importance. To overcome this disadvantage,

specialized training is provided, one of the main goals of which is to develop students' ability to see, explore and solve problems. This goal can be achieved only by creating conditions for students to master research activities that develop the research skills of middle-level students. Research activity can be interpreted as a process of assimilation of new knowledge, which is a form of cognitive activity of a student. But in modern specialized pedagogical dictionaries, the following concepts are often used in the context of educational tasks: research training, research teaching methods, research activity. They are often vague and, therefore, do not contribute to the improvement of educational practice. An important feature of the research activity of high school students is the creative component aimed at the disclosure, reproduction of new knowledge and ways of activity. Modern pedagogical conditions require fundamentally new educational technologies and approaches to teaching from the point of view of geographical education. In the modern framework, these conditions cannot be met for a number of reasons, including: insufficient level of training and insufficient elaboration of many teachers to organize students' research activities, as well as the uncertainty of the content, methods and forms of its organization at various stages of their education in geography lessons. The article discusses approaches to the organization of research activities of students in geography lessons in secondary schools.

Key words: educational and research activities, methodology, teaching geography, design and research activities, excursions, research classes, organization of research activities.

Кіріспе. Мұғалім мен білім беру мекемесінің басым қызметі өзін-өзі жүзеге асыру, дамыту мәселелерін шешу ғана емес, сонымен қатар оқушының еркін және тәуелсіз тұлғасын дамыту болып табылады. Бұл проблемалар білім беру процесін жетілдірудің заманауи, тұлғаға бағытталған формаларын, әдістері мен технологияларын іздеу қажеттілігін анықтайды. Білім беру жүйесінің проблемаларын шешудің мүмкін тәсілдерінің бірі оқушылардың зерттеу қызметі болып табылады. Мектеп оқушыларының ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатысуы олардың жалпы дамуына ықпал етеді, соның ішінде:

- зерттеу және шығармашылық қабілеттер;
- мақсат қою қабілеті;
- қажетті білімді қалыптастыру қабілеті;
- топтық жұмыста коммуникативті мәдениет;
- ақпараттық кеңістікті бағдарлап қана қоймай, ақпаратпен жұмыс істеудің жаңа технологияларын игере білу;
- зерттеу қызметін жоспарлай білу;
- өз қызметінің процесі мен нәтижесі туралы ойлана білу;
- зерттеу қызметінің нәтижесін ұсына білу.

Борытко Н.М., Альбуханова-Славская К.А., Давыдов В.В., Ермаков С.В., Загвязинский В.И., Леонтьев А.Н. сияқты ғалымдар өз зерттеулерінде зерттеу жұмысы – жеке тұлға мен шығармашылық шабыт көрсететін қызмет субъектісіне де әсер ететіндігін баяндаған болатын [1, б. 66].

Зерттеу әдісі мен дидактиканы ұйымдастыру мәселелерін Шаповаленко С.Г., Крупская Н.К., Шацкий С.Т., Скаткин М.Н., Райков Б.Е., И.Я. Лернер және басқа ғалымдар тұжырымдамасын негіздеген болатын [2, б. 55-61]. О.В. Лебедеваның еңбегінде кез келген оқу зерттеуінің мақсаты білім алудан басқа, оқушылардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетін жүргізу дағдыларын қоршаған әлемді игерудің әмбебап әдісі ретінде игеру, субъективті жаңа білім алу негізінде оқушының жеке басын белсендіру арқылы зерттеу ойлауын дамыту болып табылады [3, б. 58-62].

Қазақстандық Бейкитова А.Н., Шакирова Н.Д. еңбектері басшылыққа алына отырып жасалынды [4]. Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша жазылған қазақстандық оқулықтар мен оқу құралдарының авторлары К.Д. Каймулдинова, Б.Ш. Әбдіманапов, С. Әбілмәжінова, Р. Ә. Қаратабанов еңбектері пайдаланылды [5].

Ғылыми зерттеуді білім қорын ұлғайту мақсатында жүргізілетін шығармашылық және жүйелі жұмыс» деп анықтауға болады. Бұл білім қоры жаңа білімді үздіксіз құруды, демек, жаңа қосымшалар мен өнімдерді құруды жеңілдетеді [6, б. 737].

Психологиялық антропология кафедрасының профессоры А.С. Обухов зерттеулерінде, зерттеу қызметі оқушы мен мұғалім арасындағы өзара әрекеттесу екенін атап өтті. Жалпы зерттеудің міндеті – өзара әрекеттесу кезеңдерінде ақпарат алмасуда орын алатын сұраққа жауап табу және оның нәтижесі мектеп оқушыларының дүниетанымы мен зерттеу ұстанымын қалыптастыру болуы керек делінеді [7, б. 91-93].

Өз кезегінде, М.В. Кларин білім беру процесі – ғылыми зерттеу немесе жаңа білімді іздеу процесін модельдеуі керек дейді [8]. Ғылыми-зерттеу жұмыстары оқушының мәселені өз бетінше анықтап, шешетіндігін көрсетті, олар мәселені шешудің жолдарын іздейді, алынған мәліметтерді талдау арқылы шешімдерін тексереді, қорытынды жасайды және алған дағдыларын одан әрі іс-әрекетте қолданады [9, б. 23].

Соңғы үш онжылдықта цифрлық ойындардың өсуіне байланысты, географияны оқытуда ойындарды қолданудың мектеп оқушыларының зерттеу танымдалығының өсуіне үлкен септігін тигізеді [10]. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз кез келген ғылыми және білім беру зерттеулерінің негізі келесі компоненттер болатынын анықтадық: бақылау, гипотеза жасау, эксперимент жүргізу және олардың қызметін құру. Ғылыми және білім беру зерттеулерінің айырмашылығы олардың жаңалығы мен зерттеу көлемінде.

Зерттеу қызметінің мәселесіне М.М. Рубинштейн үлкен назар аударды, ол зерттеу әрқашан теориялық болмауы керек және ол міндетті түрде жаңа нәтиже беруі керек екенін атап өтті. Зерттеу сынақ болуы мүмкін және бұл жағдайда оны кім жүргізгені үшін ғана зерттеу болып қала береді деп айтқан болатын [11].

Зерттеу материалдары мен әдістері. Сонымен қатар, педагогикалық практикада зерттеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін орта мектепте зерттеу қызметін ұйымдастыру мәселесі жеткіліксіз дамыған. Қолда бар зерттеулердің мазмұны мен нәтижелерін талдау мақала тақырыбының өзектілігін растайды.

Зерттеудің мақсаты: география сабақтарында оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастырудың педагогикалық шарттарын анықтау болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін бірқатар міндеттерді алдыға қойдық, олар:

1. Зерттеу мәселесі бойынша педагогикалық, психологиялық, әдістемелік әдебиеттерді талдау.

2. Оқушылардың зерттеу дағдыларының құрылымын, мазмұнын және даму ерекшеліктерін анықтау.

3. Орта мектепте география сабақтарында зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған үлгілі тапсырмалар жүйесін әзірлеу.

4. Орта мектепте география сабақтарында оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастырудың әдістемелік ұсыныстарын әзірлеу.

5. Зерттеу материалдарын қорытындылау.

Қойылған міндеттерді шешу үшін мынадай әдістер пайдаланылды:

- теориялық: зерттеу мәселесі бойынша психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау;
- эмпирикалық: бақылау; диагностика, тәжірибелік-ізвестіру жұмысы; оқушылар қызметінің өнімдерін талдау.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы: орта мектепте география сабақтарында зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал ететін оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастырудың педагогикалық шарттары негізделген. Зерттеудің практикалық маңыздылығы: орта мектепте зерттеу дағдыларын қалыптастыру бойынша тапсырмаларды әзірлеу, сынақтан өткізу және енгізудің маңыздылығы. Зерттеу нәтижелерін география мұғалімдері жалпы білім беру мекемесінің білім беру процесінде қолдана алады.

Зерттеу нәтижелері. Педагог-ғалымдардың еңбектеріне назар аударып, біз оқу және зерттеу қызметі деп мектеп оқушыларының алдын-ала белгісіз нәтижемен зерттеу және шығармашылық мәселелерді шешумен тікелей байланысты қызметті түсінуді ұсынамыз [12, б. 34]. О.А. Леонтович география сабақтарында зерттеу қызметін ұйымдастырудың келесі ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттарын анықтайды:

- Зерттеу технологиясын қолдана отырып, өз пәнін оқытуға ынталандырылған мектеп мұғалімдерінің әдістемелік бірлестігін құру.

- Зерттеу дағдыларын, оқушылардың қабілеттерінің құрылымын ескере отырып, олардың зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал ететін топтық оқытуды ұйымдастыру.

- Білім беру процесінде мұғалім мен оқушылардың субъектілік өзара іс-қимылын жүзеге асыру.

- Әзірленген оқу-әдістемелік кешенді қолдану (авторлық бағдарлама, электрондық оқу құралы, оқушыларға арналған жұмыс дәптері, әдістемелік құрал, мұғалімге арналған жұмыс дәптері).

Табысты педагогикалық тәжірибені талдау бізге география сабақтарында зерттеу қызметін ұйымдастыру жүйесін әзірлеуге және оны ұйымдастырудың педагогикалық шарттарын анықтауға мүмкіндік берді. Біз ұсынатын жүйе пән бойынша жұмыс бағдарламасына және оқу-тақырыптық жоспарлауға сәйкес келеді. Педагогикалық жобалаудың негізгі мазмұны географияны оқыту логикасында зерттеу тапсырмаларын енгізу, тиімді технологияларды, оқу қызметін ұйымдастырудың формалары мен оқыту әдістерін анықтау болып табылады. Біз 1-кестеде келтірілген география курсына оқу-тақырыптық жоспарлаудың үзіндісін көрсеттік.

Кесте 1 – География сабақтарын оқу-тақырыптық жоспарлау

№	Сабақтың тақырыбы	Оқу қызметін ұйымдастыру нысандары	Зерттеу қызметі негізінде оқу әрекеттері
1	Географиялық қабық	Топтық, жұптық	Әлеуметтік нормалар тұрғысынан өз іс-әрекеттерін және басқа адамдардың іс-әрекеттерін бағалау. Сабақтың немесе тапсырманың мәселелерін анықтау, тапсырманың мақсатын анықтау, гипотезалар мен оқу мәселесін шешу жолдарын ұсыну, оқу мәселесінің нақты шешімдерін ұсыну. Танымдық тапсырмалар: фактілерді талдау, салыстыру және жалпылау, себептерді анықтау, мәтіндік ақпараттың барлық деңгейлерін шегеру, Коммуникативті іс-әрекеттер: өз көзқарасын қорғау, дәлелдер келтіру, оларды фактілермен растау, жағдайды басқа позициядан көре білу және басқа позициядағы адамдармен келіссөздер жүргізу.
2	Климат түзуші факторлар	Жеке	Тұлғалық іс-әрекеттер: жаңа әлеуметтік рөлді қабылдау. Реттеуші іс-әрекеттер: оқу проблемасын анықтау және тұжырымдау, оқу іс-әрекетінің мақсатын анықтау. Танымдық іс-әрекеттер: ауа массаларының айналымын түсіндіріп, ұсынылған схемаларды өз бетінше талдау. Коммуникативті іс-әрекеттер: өз көзқарасын қорғау, дәлелдер келтіру, оларды фактілермен растау.
3	Географиялық орналасуы және зерттеу тарихы	Топтық	Материктің географиялық жағдайы туралы білімді қалыптастыру; Мәтінмен, презентациямен, үлестірме материалмен жұмыс жасау. Танымдық іс-әрекеттер: фактілер мен құбылыстарды талдау, салыстыру, жіктеу және жалпылау, қорытынды жасау.

Зерттеу дағдыларын дамыту бойынша жұмыс үш кезеңде жүзеге асырылды:

- Анықтаушы: кезеңнің мәні зерттеу дағдыларының бастапқы деңгейін және оқушылардың мотивация дәрежесін анықтау үшін. Бақылау және сауалнама процедураларын жүргізу болды.
- Қалыптастырушы: оқу процесіне оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту моделін енгізуді және оны жүзеге асырудың педагогикалық жағдайларын түзетуді қамтыды.
- Қорытынды кезең: бақылау және сауалнама рәсімдерін қайта жүргізу, алынған нәтижелерді сандық және сапалық бағалау.

География сабақтарында негізгі мектеп оқушыларының зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін мұғалім сұрақтарға жауап беруі керек:

1. Зерттеу дағдыларын қалай дамытуға болады?
2. Зерттеу дағдыларын үйретуге бола ма?
3. Оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту мүмкіндіктерін зерттеу кезінде мұғалім қандай әдебиеттерге назар аударуы керек?
4. Білім алушылардың зерттеу дағдыларын дамытуды бағалау критерийлерінің жүйесі қандай?

География сабақтарында оқушылардың зерттеу қызметінің технологиясы тұлғаның көптеген компоненттерін дамытуға кең мүмкіндіктер жасайды: шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі, ойлаудың ұтымды стилі, теориялық және практикалық сабақтар.

Сурет 1. География сабағында оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастыру тәсілдері

Жоба бойынша жұмыс, әсіресе география пәні бойынша, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қолдауынсыз мүмкін емес, сонымен қатар жұмыстың қажетті бағытын зерттеу мүмкін емес. Білім беру процесінде, келесі ақпараттық коммуникациялық технологиялардың элементтерін қолдануға болады:

- компьютер мен мультимедиялық проектор арқылы көрсетілетін электрондық оқулықтар;
- тренажерлер мен тестілеу бағдарламалары;

- суреттер мен иллюстрациялары бар DVD және CD дискілері;
- бейне және аудио техникалары.

Зерттеу жобасы – зерттеу тақырыбы мен әдістерін нақты анықтауды қамтиды. Толық көлемде бұл ғылыми зерттеулермен сәйкес келетін жұмыс болуы мүмкін және ол тақырыпты негіздеуді, зерттеу мәселесі мен міндеттерін анықтауды, ақпарат көздерін және мәселені шешу жолдарын анықтауды, алынған нәтижелерді рәсімдеу мен талқылауды қамтиды. Зерттеу жобалары, әдетте, ұзақ уақытқа созылады және көбінесе оқушылардың емтихан жұмысы немесе мектептен тыс конкурстық жұмыс болып табылады.

Тәжірибеге бағытталған жоба, сонымен қатар жұмыстың нақты нәтижесін болжайды, бірақ алғашқы екеуінен айырмашылығы қолданбалы болып табылады, мысалы, география кабинеті үшін тау жыныстарының көрмесін рәсімдеу. География бойынша тәжірибеге бағытталған жобаларға мыналар жатады:

- адамның экономикалық қызметінің салдарын зерттеу жұмыстары;
- қалалар мен кенттер, ұлттық парктер сияқты жаңа нысандарды құру бойынша зерттеу жобалары;
- ғылыми станцияларды құру, оның ішінде табиғи ортаның экстремальды жағдайындағы зерттеу жобалары.

Қорытынды. Зерттеушілік оқыту негізгі әдіс болып табылады және негізгі мектеп оқушыларының зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Нәтижелі зерттеу қызметі үшін зерттеу типі мен мазмұнының тапсырмаларын әзірлеу қажет және педагогикалық жобалаудың негізгі мазмұны географияны оқыту логикасына зерттеу тапсырмаларын енгізу, тиімді технологияларды, оқу қызметін ұйымдастыру нысандарын, оқыту әдістерін анықтау болып табылады.

Топтық жұмыс коммуникативтік дағдыларды, әр оқушының топтағы рөлінің маңыздылығын арттырады. Бұл оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді және оқу-зерттеу қызметін, шығармашылық дағдыларды дамытуға, өз бетінше шешім қабылдау, ақпараттық кеңістікте бағдарлау қабілетін жетілдіруге көмек береді. Орта мектепте зерттеу дағдыларын қалыптастыру мәселесі өзекті, өйткені ол қоғамның әлеуметтік қажеттіліктерімен байланысты: оқушылар өз бетінше білім алуға және әртүрлі іс-әрекеттерді жүзеге асыруға қабілетті болуы керек. Дәстүрлі ұйымдастыру мен әдістемелік қамтамасыз етуге негізделген заманауи оқу процесі енді орта мектеп оқушыларының зерттеу қызметіндегі зерттеу дағдыларын толық қалыптастыра алмайды. Педагогикалық практиканың жай-күйін зерттеу және әдебиеттерді талдау негізінде оқушылардың зерттеу іс-әрекетінде зерттеу дағдыларын қалыптастырудың теориялық алғышарттары анықталды. Зерттеу мәселесі бойынша әдебиеттерді салыстырмалы талдау орта мектеп оқушыларының зерттеу дағдылары жалпыланған әрекеттер жиынтығы және олармен байланысты оқу жұмысының дағдылары жиынтығы екенін анықтады. Зерттеу дағдылары оқушылардың жаңа білімді өз бетінше игеру қабілетін, оқу процесінде сана мен белсенділікті қамтамасыз етеді.

Зерттеу аясында біз зерттеу дағдыларын қатаң реттелетін нақты әрекеттер мен операциялар түрінде ұсынуға болмайды деген қорытындыға келдік. Құрылымдау шартты болғандықтан және зерттеу тақырыбына, мақсатына, міндеттеріне байланысты өзгереді.

Жобалық қызметтің артықшылықтарының бірі – мектепте ерекше білім беру атмосферасын құру, бұл балаларға оқу іс-әрекетінің әртүрлі бағыттарында өздерін сынап көруге және өздерінің жағымды қасиеттері мен дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Ол мүмкіндіктер:

- мектеп бағдарламасындағы, оның ішінде география пәндерін оқу мотивациясын арттыру;
- өз бетінше шешім қабылдау;
- өз күшіне сену

Жобалау және зерттеу әдістері басқа технологиялармен шебер үйлеседі және оларды сабақта қолдануды жоққа шығармайды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Проказова О.Г. Организация исследовательской деятельность учащихся в системе работы в средней школе, Известия ВГПУ, 2010, С.66-69. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-issledovatel'skoydeyatelnosti-uchaschihsya-v-sisteme-raboty-shkoly> (Дата обращения: 19.02.2023).
2. Осмоловская И.М. Дидактические идеи М.Н. Скаткина и их развитие //Проблемы современного образования, 2015, С.55-61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/didakticheskie-idei-m-n-skatkina-i-ih-razvitie> (Дата обращения: 19.02.2022).
3. Лебедева О.В. Методическая подготовка учителя к реализации ФГОС //Нижегородское образование. – 2013. № 3. – С.58-62.
4. Бейкитова А.Н., Шакирова Н.Д., География. Әдістемелік нұсқау: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстануматематика бағытындағы 11-сынып мұғалімдеріне арналған құрал. 1 бөлім. – Алматы: Мектеп, 2020. – 232 б.
5. Каймулдинова К., Абдимананов Б., Әбілмәжінова С., Саипов А., География. Оқулық: 11 сынып, – Мектеп, 2020.
6. Van D.T., Duy T.P., Hien T., Tho K., Cuong M.N., Huy T.N., Mohamed B., Rebecca S.D. Involvement of pharmacy students in scientific research activities in Vietnam. Currents in Pharmacy Teaching and Learning, Vol.14, Issue 6, June 2022, pp.737-746. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2022.06.004>
7. Львовская Г.Ф. Возможности исследовательской работы школьников в рамках компьютерного моделирования //В сборнике МКО «Научно-исследовательская деятельность учащихся». – М.: Школьная книга 2001. – 91-93 с.
8. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта). – Рига: НППЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
9. Юлпатов Е.А. Формирование исследовательских умений старшеклассников в системе профильного обучения: Автореферат дисс. канд. пед. наук: 13.00.01 /Волгогр. гос. пед. ун-т. – Волгоград, 2007. – 23 с.
10. Guy M.R., Michael H., Robert J.M. Using games in geographical and planning-related teaching: Serious games, edutainment, board games and role-play. Social Sciences & Humanities Open, Vol.4, Issue 1, 2021, pp.1-10 <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100208>
11. Разумовский В.Г. Научный метод познания и обучение. – М.: Гуманитар. изд. Центр ВЛАДОС, 2004. – 463 с.
12. Леонтович О.А. Методы коммуникативных исследований. – М.: Гнозис, 2011. – 221 с. С.34

References:

1. Prokazova O.G. (2010) Organizacija issledovatel'skoj dejatel'nost' uchashhihsja v sisteme raboty v srednej shkole [Organization of research activity of students in the system of work in secondary school], Izvestija VGPU, P.66-69. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-issledovatel'skoydeyatelnosti-uchaschihsya-v-sisteme-raboty-shkoly> (accessed: 19.02.2023). (In Russian)
2. Osmolovskaja I. M. (2015) Didakticheskie idei M. N. Skatnina i ih razvitie [Didactic ideas of M. N. Skatnin and their development] //Problems of modern education, P.55-61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/didakticheskie-idei-m-n-skatkina-i-ih-razvitie> (accessed: 19.02.2022). (In Russian)
3. Lebedeva O.V. (2013) Metodicheskaja podgotovka uchitelja k realizacii FGOS [Methodical preparation of a teacher for the implementation of the Federal State Educational Standard] //Nizhegorodskoe obrazovanie. № 3. – P.58-62. (In Russian)
4. Bejkитova A.N., Shakirova N.D. (2020) Geografija. Әдістемелік нұсқау: Zhalpy bilim beretin mekteptiң zharatylystanumatematika baғыtyndaғы 11-synyp mұғalimderine arnalған құрал. 1 bөlim

[Geography. Methodical instruction: a tool for teachers of the 11th grade of the Natural Science direction of a comprehensive school. Part 1.]. – Almaty: Mektep. – 232 p. (In Kazakh)

5. Kajmuldinova K., Abdimanapov B., Əbilməzhinova S., Saipov A. (2020) *Geografija. Oқulyқ: 11 synyp* [Geography. Textbook: Grade 11], -Almaty: Mektep. (In Kazakh)

6. Van D.T., Duy T.P., Hien T., Tho K., Cuong M.N., Huy T.N., Mohamed B., Rebecca S.D. (2022) *Involvement of pharmacy students in scientific research activities in Vietnam. Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, Vol.14, Issue 6, pp.737-746. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2022.06.004>

7. L'vovskaja G.F. (2001) *Vozmozhnosti issledovatel'skoj raboty shkol'nikov v ramkah komp'yuternogo modelirovaniya* [Possibilities of research work of schoolchildren in the framework of computer modeling] // in the collection of the MKO "Research activity of students. – M.: Shkol'naja kniga. – 91-93 p.

8. Klarin M. V. (1995) *Innovacii v mirovoj pedagogike: obuchenie na osnove issledovanija, igry i diskussii (Analiz zarubezhnogo opyta)* [Innovations in world pedagogy: learning based on research, games and discussion (Analysis of foreign experience)]. – Riga: NPC «Jeksperiment». – 176 p. (In Russian)

9. Julpatova E.A. (2007) *Formirovanie issledovatel'skih umenij starsheklassnikov v sisteme profil'nogo obuchenija* [Formation of research skills of high school students in the system of specialized training]. Abstract of dissertation of the Candidate of pedagogical Sciences: 13.00.01/Volgogr. gos. ped. un-t. – Volgograd. – 23 p. (In Russian)

10. Guy M.R., Michael H., Robert J.M. (2021) *Using games in geographical and planning-related teaching: Serious games, edutainment, board games and role-play. Social Sciences & Humanities Open*, Vol.4, Issue 1, pp.1-10 <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100208>

11. Razumovskij V.G. (2004) *Nauchnyj metod poznaniya i obuchenie* [Scientific method of cognition and learning]. – M.: Gumanitar. izd. Centr VLADOS. – 463 p. (In Russian)

12. Leontovich O.A. (2011) *Metody kommunikativnyh issledovanij* [Methods of communicative research]. - M.: Gnozis. – 221 p. (In Russian)